

Tudi letos je bil program festivala izjemno bogat. Najprej so posegli v leto 1900 in predstavili izbor nekaj filmov iz zbirke 240 kratkih ameriških filmov. Te so v Londonu in Amsterdamu iz 68-milimetrskega prenesli na 35-milimetrski format. Sledilo je 40 kratkih filmov, ki jih je restavriral italijanska kinoteka. Te filme so Lumiérovci snemali leta 1900 po vsem ozemlju Italije. Sledili so filmi ameriškega animatorja Walterja Lantza, rojenega leta 1899, nadaljeval pa se je tudi projekt Griffitovih filmov s filmi iz leta 1910. Sledila je retrospektiva francoskega avtorja Louisa Feuilladeja, ki je v osemnajstih letih posnel do tisoč filmov, ohranjenih pa je približno šeststo. Ogleдали smo si njegovo serijo Fantomas, ki je za zdaj žal dostopna samo na videu.

Sledili sta ameriška in nemška avantgarda 1920. Prava poslastica so bili obnovljeni filmi Walterja Ruttmanna. Prvi prikazani film je Berlin, simfonija velemesta, drugi Opus I animiranega filma in tretji Zvočni val iz leta 1921, ki predstavlja prvi poizkus zvočnega filma. Zelo zanimiv je bil tudi program nordijske animacije, ki je posegala na različna področja komedije, vesterna in anekdote, noben film pa ni bil daljši od ene minute.

Med predstavljenimi knjigami bi rada opozorila še na priročnik klasike filmske montaže, ki je temeljno delo v svoji stroki, in tudi na njegovo izpopolnitev z naslovom Jezik montaže pokretnih slika avtorja Marka Babca. Izdali sta ju Univerza in Akademija umetnosti v Novem Sadu. Isti avtor je izdal še zbornik člankov in predavanj Slavka Vorkapića in mu dodal izčrpno biografijo o tej znameniti osebnosti svetovnega filma.

Zelo dragocen za spoznavanje razmer in rasti jugoslovenskega filma je Leksikon pionira filma i filmskih stvaralaca na tlu jugoslovenskih zemalja 1896-1945. Kako so obravnavane posamezne regije, je odvisno tudi od "pridnosti" lokalnih raziskovalcev, je na predstavitvi opozoril avtor leksikona Dejan Kosanović. Tako bomo tudi mi lahko v prihodnosti dopolnili podatke o Marijanu Foersterju in drugih...

Za konec prispevka naj predstavim še DVD in VHS kaseto, ki so jo skupno pripravili nizozemski, angleški, francoski in nemški filmski arhiv pod skupnim naslovom Eksotična Evropa. Izdali so filme, ki so daljše obdobje ležali pozabljeni v naštetih arhivih, ter jih v ta namen temeljito restavriral, ker so bili v zelo slabem stanju. Restavratorski proces se je začel na izvornem filmskem traku s popravilom perforacije. Tukaj so uporabili oba načina, starejšega z vlepljanjem perforacije iz novega traku, pa tudi novejšega s postavljanjem samolepilne perforacije. Iz tako popravljenih filmov so naredili kontaktne kopije na filmski trak, le te pa so v nadaljnjem postopku izdelave DVD-ja še elektronsko korigirali – poleg korekcije kontrasta in svetlobe so prilagodili tudi originalno hitrost snemanja (14-18 sličic na sekundo) na sedanji PAL standard 25 sličic na sekundo. Nekaj izmed izbranih filmov je bilo tudi ročno barvanih in za osvežitev barv so uporabili elektronske filtre. Vsi izbrani filmi so originalno na 35-milimetrskem traku in so se tako v tej prvi fazi predstavitve pozabljenih

filmov zaradi težavnosti restavriranja namenoma izognili preostalim ožjim formatom filma (9,5 mm, 16 mm), saj so postopki priprave restavriranja na teh formatih mnogo zahtevnejši.

Izbrani program štirih evropskih filmskih arhivov nam kaže zanimiv pogled na "eksotično" Evropo, v današnjem jeziku bi lahko rekli tudi "Združeno Evropo". Filmii zajemajo obdobje prvih 25 let prejšnjega stoletja. Tematsko so razdeljeni na tri dele: portret, delo in potovanja. Ta izbor je na prvi pogled zelo všečen, izbrani program prikazuje Evropo v romantični ali celo pravljlični podobi, o manj prijetnih izkušnjah pa molči. Ne smemo pozabiti, da je Evropa v tem obdobju preživela prvo svetovno vojno. Na ta čas samo bežno spominjajo filmski posnetki Sarajeva iz leta 1915, ki jih hrani nizozemski arhiv.

Bliža se 100-letnica filma na Slovenskem in prav bi bilo, da bi že danes začeli razmišljati, kako predstaviti številne filmske bisere iz našega arhiva v "eksotični" Sloveniji.

Marta Rau Selič

Festival slovenskega turističnega filma

V dvorani Slovenske kinoteke na Miklošičevi cesti v Ljubljani je bil v ponedeljek, 6. novembra leta 2000, v sodelovanju s Turistično zvezo Slovenije in Kinoteko festival Pridite in razvedrite se, s prikazom turističnih filmov po izboru mag. Lojza Tršana, vodje Slovenskega filmskega arhiva pri Arhivu Republike Slovenije.

V Sloveniji se je na turistični film, milo rečeno, kar malo pozabilo, čeprav je bil v cvetočih letih slovenske kinematografije močno navzoč na slovenskem celoidnem nebu. Tovrstni filmi ob svojem nastanku vsekakor niso bili potisnjeni v ozadje, ker so imeli jasen cilj, doseči prepoznavnost slovenskega turizma. Pomembni so tudi po umetniški ali, v ožjem pomenu, filmografski plati, ker so jih snemali pomembni slovenski režiserji. S kulturološkega vidika in časovne razdalje pa so ti filmi danes nenadomestljiv "pripomoček" za vizualni vpogled v začetke slovenskega turizma, pa tudi za obdobje njegovega največjega vzpona v sedemdesetih in osemdesetih letih. Navsezadnje pa so tudi odslikava takratnega dogajanja.

Ce izhajamo iz že opisanih želja, je v teh filmih vsekakor opazno sporočilo, da se neko turistično območje prikaže v kar najlepši luči, tako z bogastvom naravne in kulturne dediščine, načinom življenja kot tudi pestrostjo gostinske in kulinarčne, kulturne, športne in zabavne ponudbe. Vse to je povezano z željo in vabilom morebitnim gostom, naj obišejo neko območje, z željami turističnih delavcev, da bi se gost imel pri njih čim lepše in da bi čimveč potrošil.

Čeprav so na Slovenskem že v času Avstro-Ogrske filmali tuji snemalci, imamo lahko za prvi "čisti"

slovenski turistični film *Metoda Badjura Pohorje*, vzhodni del iz leta 1940, ki sta ga naročili Turistična zveza Maribor in Kraljevska uprava Dravske banovine ob odprtju nove ceste od Maribora do Areha na Pohorju. Ugotovitev, da je to prvi slovenski turistični film, poudarjamo zato, ker ima vse prvine tega žanra, poleg tega pa ga je izdelalo domače podjetje s slovenskimi filmskimi delavci, ima znanega naročnika, prevladujočo turistično propagandno vsebino, ob tem pa še razpoznavno umetniško vsebino.

Po drugi svetovni vojni je prva turistična filma naročila država leta 1951, in sicer Lepote podzemlja, s prikazom kraških naravnih znamenitosti, in film *Kam? Leto zatem sta bila posneta še filma Zvoneta Sintiča Izlet v domovino o obiskih izseljencev in Janeta Kavčiča 24 ur med nami*, ki prikazuje turistične zanimivosti Bleda, Ljubljane, Postojne, Reke, Opatije, Splita in Dubrovnika, ki ga je naročila Turistična zveza Jugoslavije za svojo promocijo. Med pomembnejše prelomnice v nadaljnji produkciji turističnih in potopisnih filmov lahko uvrstimo filme *Zakladi naše dežele Jožeta Bevca* iz leta 1957, v Dolini Soče Ernesta Adamiča leto pozneje, prvi igrani turistični film *Skrivnost Zvoneta Sintiča* in London od jutra do večera iz leta 1960, prvega v seriji potopisnih filmov Marjana Cilarja, ki je snemal za Unikal. Leta 1963 je Marijan Vajda za Vibo posnel serijo filmov o turističnih možnostih Kvarnerja, Bevc pa s filmom *Weekend* že nakazal tudi manj prijetne plati množičnega turizma. Leta 1965 je tudi František Čap, bolj znan kot avtor celovečernega filma *Vesna*, posnel turistični film *Piran*. Posebej velja omeniti Staneta Leonardiča, ki je v letih 1966 in 1967 posnel filma *Lep spomin* in *Veselo srečanje*, in sicer za ameriško turistično agencijo Kollander, ki je prirejala množične obiske slovenskih izseljencev v matični domovini. Leta 1980 sta Mirče Šušmelj in Viko Filač uporabila animacijo pri predstavitvi slovenskega dela turistične pešpoti v filmu *Čez tri gore, čez tri dole*. Najplodnejše leto za slovenski turistični film pa je bilo 1983, ko je Z. F. A Unikal Studio z Boštjanom Hladnikom posnel kar štiri filme, o kmečkem, tranzitnem, zdraviliškem in zimskem turizmu, z Jožetom Pogačnikom pa film *Turistične prireditve v Sloveniji*.

Kot je pokazala tradicija, ki je shranjena v obliki filmske kulturne dediščine, se slovenski turistični film, zahvaljujoč filmskim delavcem in njihovi ustvarjalnosti ter razumevanju raznih turističnih organizacij za to zvrst propagande z lahkoto primerja s tovrstnimi stvaritvami po svetu, tako po sporočilnosti kot tudi po umetniški plati.

Na treh po uro in pol dolgih projekcijah, imenovanih *Sprehodi*, *Zakladi* in *Biseri*, je bilo predstavljeno devetnajst turističnih filmov, katerih kopije hrani Slovenski filmski arhiv.

Sprehodi

Radenci, 1937, 11 min

Polno mineralne vode in še več vina.

Lepote podzemlja, 1952, Zvone Sintič, 12 min

Razsvetljena podzemna tema.

24 ur med nami, 1952, Jane Kavčič, 11 min

Ko v dobrih desetih minutah obredete vso Slovenijo.

Weekend, 1963, Jože Bevc, 10 min

...je bil in bo, tudi z gnečami na cesti.

Iz snega v cvetje, 1962, Jože Bevc, 10 min

Potep ob "bistri hčeri planin" in še z lepo mladenko povrh.

V sivi skali grad, 1960, Zvone Sintič, 10 min

Erazem Predjamski je raje kar ušel.

Sprehodi po Beli krajini, 1965, Dušan Prebil, 19 min

Brez pridnega vrtenja nad žarom pač ne gre.

Zakladi

Ormož, Jugoslovanski Gallspach, 1935, Ciril Debevc, 19 min

Kdo bi si mislil, da je bil Ormož nekdanj nekaj posebnega.

Brda, 1960, Metod Badjura, 10 min

Toliko češenj pa še nikdar.

Zima, zima bela, 1965, France Kosmač, 10 min

Tudi nekdanj je bilo: "Kdor ne smuča, ni Slovenc."

Zakladi naše dežele, Jože Bevc, 20 min

... so tudi v pestrosti turistične ponudbe.

Tržič, biser med gorami, 1966, Dušan Prebil, 19 min

Mesto, ki je v turističnem smislu veliko obetalo.

Biseri

Bild aus Bad Veldes/ Slike z Bleda, 1930, 9 min

Rikljevci "verniki" na svežem zraku, s pogledom na največkrat predstavljeno turistično razglednico.

Pohorje, vzhodni del, 1940, Metod Badjura, 15 min

Kako priti z avtobusom do planinske kočice in se tam lepo imeti.

Kam?, 1952, Zvone Sintič, 13 min

Po Sloveniji vendar.

Hej čez bele poljane, 1965, Milan Guček, 10 min

Brr, ko ti sneg pade za vrat.

Skrivnost, 1959, Zvone Sintič, 15 min

"Tudi jaz bi šel na dopust, ampak..."

Mesto Kamnik in njegove lepote, 1973, France Štiglic, 10 min

Ležerno življenje pod Veliko Planino.

Piran, biser Slovenskega primorja, 1965, 9 min

Turistično-glasbeni triler.

Lojz Tršan

Arhivi in internet

Arhivska šola v Marburgu je v dneh od 9.-10. maja 2001 organizirala kolokvij o arhivskih pomagalih na internetu, iskalnikih po arhivskih bazah podatkov in o portalih na internetu. Kolokvij so sestavljali štirje programski sklopi: